

ความรู้เชิงบูรณาการในระบบการท่องเที่ยว Integrated Knowledge in Tourism System

ฉลองศรี พิมลสมพงศ์*

นักวิชาการอิสระ สาขาวิชาการท่องเที่ยวและการโรงแรม

*e-mail: palongsri@gmail.com

Chalongsri Pimonsompong

Independent Scholar, Program in Tourism and Hotel

Received: March 12, 2024, Revised: March 26, 2024, Accepted: April 18, 2024

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อค้นหาคำอธิบายศาสตร์พิเศษเฉพาะทางของการท่องเที่ยวในกรอบของระบบการท่องเที่ยวที่เริ่มต้นจากมโนทัศน์ทางปรัชญา 2 เรื่อง คือ “ภววิทยา” หรือ ธรรมชาติแห่งความเป็นจริง และ “ญาณวิทยา” หรือ แนวทางการแสวงหาความรู้ ซึ่งเป็นจุดตั้งต้นของ “ศาสตร์แข็ง” และ “ศาสตร์อ่อน” ที่ขยายศาสตร์ออกมาเป็นหลายสาขา/สาขาวิชา และจากการประกาศใช้ “มาตรฐานคุณวุฒิระดับปริญญาตรี สาขาวิชาการท่องเที่ยวและการโรงแรม พ.ศ. 2553” ของสำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา (สกอ.) ทำให้สถาบันการศึกษามีการพัฒนาหลักสูตรและจัดการเรียนการสอนสาขานี้มากขึ้น อย่างไรก็ตามยังมีคำถามถึงลักษณะทางวิชาการที่ชัดเจนของศาสตร์การท่องเที่ยวที่มีบทบาทสำคัญในการพัฒนาอุปสงค์และอุปทานในระบบการท่องเที่ยว จากการวิเคราะห์และสังเคราะห์วรรณกรรม พบว่า ศาสตร์การท่องเที่ยวเป็นศาสตร์พิเศษเฉพาะทาง ที่ใช้หลักการ แนวคิด ทฤษฎีจากศาสตร์ด้านวิทยาศาสตร์ ด้านสังคมศาสตร์ ด้านมนุษยศาสตร์และศิลปะ ด้านความรู้พื้นเมือง/พื้นถิ่น ความรู้ที่ใช้คุณค่าเป็นฐาน และความรู้ที่มีปัญหาเป็นศูนย์กลาง มาสังเคราะห์และบูรณาการแนวคิดที่ได้ใหม่ให้เข้ากับบริบทของพื้นที่ ๆ ศึกษาวิจัย สืบค้นและทดลองให้ได้คำตอบที่เป็นความรู้ใหม่ ๆ ในศาสตร์การท่องเที่ยวที่สามารถนำไปส่งเสริมและพัฒนาอุปสงค์อุปทานการท่องเที่ยว หรือเป็นต้นแบบในการพัฒนาระบบการท่องเที่ยวให้สอดคล้องเชื่อมโยงกัน ซึ่งจะส่งผลให้อุตสาหกรรมการท่องเที่ยวของไทยมีความเข้มแข็งและทันสมัยมากยิ่งขึ้น

คำสำคัญ: ความรู้เชิงบูรณาการ ระบบการท่องเที่ยว

Abstract

The objective of the article was to explore the explanation of tourism extra- disciplinarity in the tourism system framework which begins with two philosophical concepts: ‘Ontology’ and ‘Epistemology’ which are the advent of “Hard Sciences” and “Soft Sciences” and the expansion of several other disciplines. According to the “Tourism and Hotel Discipline Qualifications Framework” announced by Office of Higher Education Commission (OHEC) in 2010, educational institutions have improved their curriculum and better learning management in this field. However, there remain questions about the clear academic nature of tourism discipline that plays a crucial role in the development of demand and supply in tourism system. The findings based on the analysis and synthesis of literature review revealed that tourism is an extra discipline that applied principles, concepts and theories from the fields of science, social sciences, humanities and arts, indigenous knowledge, values-based knowledge, and problem-centered knowledge, which were then synthesized and integrated to align with the context of the studied research area. They were also surveyed and experimented obtain new body of knowledge in the field of tourism that can be used to promote and develop the tourism demand and supply or serve as a model for developing tourism system that is interconnected, which will result in strengthening and modernizing Thailand's tourism industry.

Keywords: Integrated Knowledge; Tourism System

บทนำ

ระบบการท่องเที่ยว (Tourism System) ให้แนวคิดแบบรูปธรรมแบ่งเป็น 3 ส่วน คือ 1) อุปสงค์การท่องเที่ยว (Tourism Demand) ที่อธิบายลักษณะพฤติกรรมและการบริโภคของนักท่องเที่ยวทั้งในระดับภาคโดยการเดินทางระหว่างประเทศ จากประเทศต้นทางไปยังประเทศจุดหมายปลายทาง และในระดับจุลภาคโดยการเดินทางท่องเที่ยวภายในประเทศไปยังแหล่งท่องเที่ยวหรือสถานที่ท่องเที่ยวที่ดึงดูดใจ และตอบสนองความต้องการในเชิงลึกของนักท่องเที่ยวแต่ละคน ในทุกระดับ 2) จุดแวะพักหรือจุดเชื่อมต่อการเดินทางไปยังจุดหมายปลายทางตามแผนการเดินทางที่เตรียมการไว้ (Transit Route) สถานที่นี้อยู่ในการเดินทางของนักท่องเที่ยวทั้งระหว่างประเทศและภายในประเทศ และยิ่งก่อให้เกิดกิจกรรมทางเศรษฐกิจหลายอย่าง เช่น การพักค้างแรมในสถานที่ท่องเที่ยว การเที่ยวชมและการทำกิจกรรมการท่องเที่ยวเพื่อความเพลิดเพลินในระยะเวลาสั้น ๆ การใช้บริการสปาเพื่อการพักผ่อน การแวะพักรับประทานอาหารและเครื่องดื่มที่มีรสชาติแปลกใหม่ของท้องถิ่น และกิจกรรมอื่น ๆ เป็นต้น จุดแวะพักนี้ทำให้การท่องเที่ยวขยายตัวมากขึ้น จากความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีสารสนเทศที่ล้ำยุค ทำให้ผู้คนได้รับรู้ข้อมูล และสารสนเทศที่ถูกต้อง รวดเร็ว และกระตุ้นให้เกิดความสนใจท่องเที่ยวมากขึ้นเมื่อมีเวลาว่างพักผ่อนไม่นานนัก 3) อุปทานการท่องเที่ยว

(Tourism Supply) คือ ภาพรวมของอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว (Tourism Industry) ประกอบด้วย ธุรกิจการท่องเที่ยวหลักหลายประเภท (Tourism Businesses) ได้แก่ ธุรกิจที่พักแรม ธุรกิจนำเที่ยว ธุรกิจอาหารและเครื่องดื่ม ธุรกิจสินค้าของที่ระลึก ธุรกิจนันทนาการ ธุรกิจการดูแลสุขภาพ สปา ธุรกิจขนาดเล็กที่คอยตอบสนองความต้องการจำเป็นของนักท่องเที่ยวในช่วงการเดินทางแวะพักผ่อนระยะสั้น ๆ ในแหล่งท่องเที่ยวของแต่ละท้องถิ่น ฯลฯ อุปทานการท่องเที่ยวที่มีชื่อเสียงและดึงดูดใจจึงต้องอาศัยความงดงามของธรรมชาติ เอกลักษณ์ทางวัฒนธรรม สถานที่ท่องเที่ยวที่มนุษย์สร้างขึ้นอย่างสร้างสรรค์ และการมีจิตบริการ (Hospitality) ในการต้อนรับขับสู้ให้นักท่องเที่ยวไทยและนักท่องเที่ยวระหว่างประเทศของชุมชน และในการขับเคลื่อนระบบการท่องเที่ยวเพื่อเชื่อมโยงอุปสงค์และอุปทานการท่องเที่ยวให้สอดคล้องและตอบสนองซึ่งกันและกัน จนสามารถขยายแหล่งท่องเที่ยวทุกประเภทให้เพิ่มมากขึ้น ส่งผลให้ตอบสนองความต้องการของตลาดนักท่องเที่ยวกลุ่มใหม่ ๆ ในทุกช่วงวัยอย่างกว้างขวาง ทำให้อุปทานการท่องเที่ยวมีความหลากหลายแปลกใหม่ สำหรับนักท่องเที่ยวบางกลุ่มและบางช่วงเวลา อุปทานการท่องเที่ยวจึงมีความผันแปรสูงขึ้นอยู่กับรสนิยมของนักท่องเที่ยว การปรับตัวของธุรกิจการท่องเที่ยว การสนับสนุนการพัฒนาจากหน่วยงานภาครัฐและองค์กรที่เกี่ยวข้องและโดยเฉพาะการมีบุคลากรการท่องเที่ยวที่มีความรู้

ความสามารถ และทักษะในการปฏิบัติงานอย่างคล่องแคล่ว ชาญฉลาด มีไหวพริบในการแก้ปัญหาเฉพาะหน้าได้อย่างถูกต้อง แม่นยำในทุกสถานการณ์ บุคลากรการท่องเที่ยวจึงต้องมีความรู้ ทั้งทางวิชาการและทางวิชาชีพ และกระจายตัวอยู่ในทุกส่วนของระบบการท่องเที่ยว หรืออยู่ในอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว ซึ่งถือว่าเป็นอุตสาหกรรมของประชาชน (People Industry) มีคุณลักษณะเฉพาะในการเป็นกลไกผลักดันการฟื้นตัวของระบบเศรษฐกิจของประเทศ จากการเข้ามาใช้จ่ายเงินของนักท่องเที่ยว โดยทุกภาคส่วนทางเศรษฐกิจและสังคมร่วมกัน แสดงบทบาทและความรับผิดชอบในการผนึกกำลังกัน ให้อุตสาหกรรมการท่องเที่ยวมีความเข้มแข็งและยั่งยืน การผนึกกำลังให้สมกับการเป็นอุตสาหกรรมของประชาชน มาจากความเข้มแข็งของ 3 ฝ่าย ได้แก่

1) ภาครัฐบาลในการกำหนดนโยบายการส่งเสริม และการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างจริงจัง อำนาจการในการออกกฎหมายการเข้า-ออกเมืองที่อำนวยความสะดวกและความปลอดภัยให้แก่นักท่องเที่ยว การบริหารจัดการสถานการณ์ทางเศรษฐกิจ การเมือง การปกครองในทุกภูมิภาค หลักทาง การท่องเที่ยวของประเทศ ซึ่งส่งผลให้เกิดความเชื่อมต่ออุปสงค์ และอุปทานการท่องเที่ยวอย่างลื่นไหลและทำให้การเดินทาง ของนักท่องเที่ยวมีความราบรื่น

2) สถาบันการศึกษา ซึ่งผนึกกำลังกับองค์กร สมาคม วิชาการและวิชาชีพต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องในการพัฒนาออกแบบ หลักสูตรและการฝึกอบรมให้แก่ผู้สนใจเข้ามาทำงานในฐานะ บุคลากรการท่องเที่ยวที่มีความรู้ ความสามารถทางวิชาการ วิชาชีพ และทักษะเฉพาะในการทำงานที่ต้องมีความเชี่ยวชาญ ในด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ เพื่อเจาะลึกและบริหารจัดการ ข้อมูลในการเข้าถึงอุปสงค์และอุปทานการท่องเที่ยวได้อย่าง ถูกต้อง เพื่อขยายกลุ่มตลาดเป้าหมายได้อย่างเหมาะสมกับ ภาวะการแข่งขันของธุรกิจ

3) อุตสาหกรรมและน้ำใจอันดีของคนไทยทุกคน ในทุกชุมชนท้องถิ่นที่พบเจอความเคลื่อนไหวของนักท่องเที่ยว ภาคส่วนนี้จึงเป็นกลไกสำคัญในการขับเคลื่อนอุตสาหกรรม จิตบริการ หรือ อุตสาหกรรมน้ำใจ (Hospitality Industry) ให้วัฒนธรรมไทยมีชื่อเสียง และดึงดูดใจให้นักท่องเที่ยวเดินทาง กลับมาเยือนไทยซ้ำอีกเมื่อมีโอกาส ดังนั้นภาพรวมกระบวนทัศน์ ของอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว จึงต้องการให้ระบบการท่องเที่ยว มีการพัฒนาอย่างไม่หยุดนิ่ง และสามารถสร้างสภาวะการ แข่งขันในการจ้างงานหรือหารายได้เพิ่มขึ้นด้วยความรู้ ความสามารถ ประสิทธิภาพ และทักษะที่มากกว่าเดิม (Pimonsompong, 2023a)

ความรู้ (Knowledge) ที่จำเป็นในระบบการท่องเที่ยว ควรประกอบด้วยอะไรบ้าง มีที่ประเภท มีรูปแบบลักษณะ อย่างไรที่บุคลากรทางการท่องเที่ยวและผู้เกี่ยวข้องต้องศึกษา และเรียนรู้ให้มีทักษะประสบการณ์ที่จะขับเคลื่อนระบบ การท่องเที่ยวให้ตอบสนองความต้องการของนักท่องเที่ยว และ ประชาชนในท้องถิ่นตลอดระยะเวลาการเดินทางในช่วงฤดูกาล ท่องเที่ยว คำว่า “ความรู้” เป็นคำสามัญในชีวิตประจำวัน เมื่อต้องการคำตอบ หรือ คำอธิบายสิ่งของบางอย่างสั้น ๆ หรือ มีรายละเอียดมาก ๆ เพื่อการใช้งาน ผู้ต้องการคำตอบจะหา คำตอบจากทุกช่องทางด้วยการแสวงหาจากสถาบันการศึกษา หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง บุคคลผู้มีความรู้ความสามารถ จากเอกสาร งานวิจัย และข้อมูลออนไลน์ต่าง ๆ ความรู้จึงเป็นปัจจัยหลัก ในการทำงานทุกประเภทให้ประสบความสำเร็จ และไม่ได้มี ความรู้เดียวที่นำมาใช้ได้ แต่ต้องเป็นความรู้ที่ผู้ใช้สามารถนำ มาบูรณาการผสมผสานกันได้อย่างเหมาะสม จนเป็นความ รู้ใหม่ที่ขยายตัวออกไปเรื่อย ๆ และเป็นประโยชน์ต่อสังคม ในวงกว้าง ความรู้อาจเป็นปรากฏการณ์ของสิ่งมีชีวิต และไม่มีชีวิต เป็นปรากฏการณ์ทางสังคม ทางวิทยาศาสตร์ ทางความเป็น อยู่ของมนุษย์ และเมื่อมีการศึกษาวิจัยทั้งในเชิงกว้างและ เชิงลึกจะได้ข้อมูลความรู้เป็นจำนวนมาก ซึ่งตรงกับแนวคิดสำคัญ ของมโนทัศน์ทางปรัชญาที่เรียกว่า “ภววิทยา” (Ontology) ที่กล่าวถึงธรรมชาติของความเป็นจริง (Nature of Reality) ที่ Phothisita (2019) ให้ข้อมูลที่เป็นความจริงและเป็นสิ่งสำคัญ ในการแสวงหาความรู้ไปเรื่อย ๆ หากความเป็นจริงในแต่ละเรื่อง ซึ่งอาจมีกฎเกณฑ์ทั่วไป ไม้ความเป็นธรรมชาติไม่ว่าจะอยู่ที่ไหน หรือในเวลาใด เช่น 1) ภูมิอากาศหนาวเย็นของสถานที่ท่องเที่ยว ในจังหวัดเชียงใหม่และภาคเหนือของไทยในฤดูหนาว ซึ่งเป็น ความจริงที่สร้างความเพลิดเพลิน และดึงดูดใจนักท่องเที่ยว ให้มาเยือนซ้ำทุกปี และเป็นข้อมูลสำคัญที่สามารถใช้ ในการวิจัยเพื่อศึกษาพฤติกรรมของนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทย และชาวต่างประเทศได้ 2) ข้อมูลการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว ที่มีชื่อเสียงของประเทศและของโลกที่ยังคงให้ความสำคัญ ต่อสิ่งแวดล้อม และวัฒนธรรมความเป็นอยู่แบบดั้งเดิมของ ประชาชน ก็นับได้ว่าเป็นข้อมูลความรู้ที่แสดงถึงธรรมชาติ ของความเป็นจริงตามแนวคิดของ “ภววิทยา” ที่ทำให้เกิด การท่องเที่ยวอย่างมีคุณภาพและยั่งยืน 3) อาหารท้องถิ่น ที่นำมาจัดเลี้ยงนักท่องเที่ยว เป็นการแสดงออกถึงภูมิปัญญา ท้องถิ่นที่สร้างประสบการณ์ใหม่ ๆ ให้แก่นักท่องเที่ยว และ ยังคงธำรงรักษาธรรมชาติของความเป็นจริงที่แสดงความเดิมแท้ (Authenticity) ที่ใช้เป็นผลิตภัณฑ์การท่องเที่ยวได้ดี เป็นต้น

ส่วนความรู้เกี่ยวกับธรรมชาติของความเป็นจริงตามตัวอย่างนี้จำเป็นต้องมีแนวทางการแสวงหาอย่างเป็นระบบโดยใช้แนวคิดสำคัญของโนทัศน์ทางปรัชญาเช่นเดียวกันที่เรียกว่า “ญาณวิทยา” (Epistemology) แนวทางการแสวงหาความรู้ที่ใช้เป็นหลักและมีความสำคัญมากที่สุด คือ การวิจัยซึ่งเป็นวิธีการเข้าถึงข้อมูลหรือความเป็นจริงที่มีหลายรูปแบบ โดยเฉพาะการวิจัยทางสังคมศาสตร์ในระบบการท่องเที่ยว และไม่ได้มีกฎเกณฑ์อันเดียวกันเหมือนแนวทางทางวิทยาศาสตร์ (Phothisita, 2019) ผู้แสวงหาความรู้จำเป็นต้องกำหนดกรอบความรู้หรือกรอบแนวคิดที่มุ่งหาคำตอบอย่างหลากหลายและเป็นประโยชน์ต่อการเชื่อมโยงให้อุปสงค์และอุปทานท่องเที่ยวให้บูรณาการกันจนตอบสนองความต้องการของนักท่องเที่ยวได้เป็นอย่างดี ทั้งนี้แนวทางการแสวงหาความจริงต้องสอดคล้องกับสภาพธรรมชาติของความเป็นจริงด้วย ทั้งบุคคล มุมมอง ข้อมูลที่มีอยู่ และรายละเอียดลักษณะความเป็นจริงของสถานที่ท่องเที่ยวแต่ละแห่ง ซึ่งต้องให้ประโยชน์และไม่ส่งผลกระทบทางลบต่อการพัฒนาและส่งเสริมให้พื้นที่นั้น ๆ เป็นแหล่งท่องเที่ยวใหม่ ๆ ที่ให้ทั้งความรู้ ความเข้าใจ สร้างความสนใจและประสบการณ์แก่ผู้มาเยือนทุกคนจนเป็นจุดหมายปลายทางการท่องเที่ยว (Tourism Destination) ที่มีชื่อเสียง สรุปได้ว่าความรู้ในระบบการท่องเที่ยว ควรต้องได้มาจากมุมมองทางภววิทยา (Ontology) หรือธรรมชาติของความเป็นจริง และมุมมองทางญาณวิทยา (Epistemology) หรือแนวทางการแสวงหาความจริง (การวิจัย) ที่บูรณาการแนวคิดร่วมกันอย่างเป็นระบบให้อยู่ในบริบทของพื้นที่ จนเกิดเป็นองค์ความรู้ใหม่ที่ขยายตัวอย่างต่อเนื่องไปเรื่อย ๆ ตามการเปลี่ยนแปลงของสังคมและวัฒนธรรมของประเทศ

ความรู้กระจายตัวอยู่ในทุกสถานที่ อยู่รอบตัวบุคคล อยู่ในแหล่งข้อมูลทางตรงที่เปิดโอกาสให้ทุกคนเข้าไปเรียนรู้ได้ และแหล่งข้อมูลทางอ้อมที่ผ่านการสื่อสารถ่ายทอดโดยช่องทางต่าง ๆ ทำให้แสวงหาความรู้ได้ง่ายขึ้น ความรู้ได้ถูกจัดรวบรวมไว้อย่างเป็นระบบและจัดแยกเป็นสาขา (Discipline) ที่นำมาศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาเพื่อสร้างบัณฑิตที่มีคุณภาพออกไปพัฒนาประเทศ สาขาความรู้หลักได้จำแนกขยายเป็นสาขาวิชา (หลักสูตร) เพื่อตอบสนองความต้องการของผู้เรียนและให้มีความเชี่ยวชาญเฉพาะทาง สาขาวิชาหลักที่จำเป็นต้องศึกษา ได้แก่

1. สาขาด้านวิทยาศาสตร์ (Sciences) เช่น สาขาวิชาวิทยาศาสตร์สิ่งแวดล้อม ชีววิทยา ฟิสิกส์ เคมี แพทยศาสตร์ วิศวกรรมศาสตร์ สถาปัตยกรรมศาสตร์ คณิตศาสตร์ สถิติ คอมพิวเตอร์และสารสนเทศศาสตร์ เป็นต้น สาขาวิชาเหล่านี้

มีการศึกษาวิจัยจำนวนมากเพื่อความเป็นอยู่ที่ดีขึ้นของมนุษย์ เช่น การผลิตวัคซีนเพื่อการรักษาโรคภัย โรคระบาดต่าง ๆ เป็นต้น และการวิจัยทางการแพทย์ในด้านอื่น ๆ ที่นำมาสู่การพัฒนาารูปแบบการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ ซึ่งมีทั้งการท่องเที่ยวเชิงการแพทย์ (Medical Tourism) และการท่องเที่ยวเชิงส่งเสริมสุขภาพ (Wellness Tourism) ที่นักท่องเที่ยวให้ความสนใจมาก สามารถสร้างงาน สร้างอาชีพ และทำรายได้จำนวนมากให้แก่หลายจังหวัดหลักทางการท่องเที่ยวของไทย สาขา หรือสาขาวิชาต่าง ๆ เหล่านี้ใช้คำภาษาอังกฤษว่า “Discipline” ที่แปลว่า “วินัย” เหมือนกัน หมายความว่า การศึกษาเรียนรู้ต้องเป็นไปตามลำดับ ขั้นตอน วิธีการ กระบวนการ ทั้งหลักการ แนวคิด ทฤษฎีทางวิชาการ และการปฏิบัติ จึงจะทำให้การเรียนรู้เป็นไปอย่างถูกต้องแม่นยำ และใช้ประโยชน์ในการสร้างความรู้ความสามารถให้แก่ผู้เรียนในการประกอบอาชีพต่าง ๆ ได้อย่างกว้างขวาง การศึกษาสาขาวิชาเหล่านี้ให้ความรู้ลึกแก่ผู้เรียนว่า เรียนยาก ต้องทุ่มเท ความสนใจ และความพยายามมากจึงจะสำเร็จการศึกษา จึงเรียกสาขาวิชาเหล่านี้ว่าเป็น “วิทยาศาสตร์อย่างยาก” หรือ “ศาสตร์แข็ง” “Hard Sciences” ซึ่งต้องการคณาจารย์ที่มีคุณวุฒิการศึกษาระดับสูง มีความเชี่ยวชาญในเชิงทฤษฎีอย่างมาก และเข้าใจแนวทางในการประยุกต์ใช้เพื่อการพัฒนาเป็นอย่างดี (<https://www.econ.cmu.ac.th>)

2. สาขาด้านสังคมศาสตร์ (Social Sciences) มีสาขาวิชาที่ให้การเรียนรู้วิถีการดำรงชีวิตอยู่ร่วมกันเป็นอย่างดีในสังคม ทั้งในประเทศ และต่างประเทศ ได้แก่ เศรษฐศาสตร์ ภูมิศาสตร์ สังคมวิทยา ปรัชญา ศาสนา มานุษยวิทยา จิตวิทยา รัฐศาสตร์ ประวัติศาสตร์ การบริหารธุรกิจ และกฎหมาย ฯลฯ ซึ่งต่อมาได้มีการศึกษาวิจัยในเชิงลึกมากขึ้นตามพัฒนาการและการเปลี่ยนแปลงของสังคม จนทำให้มีสาขาวิชาย่อย ๆ ออกไปอีกในเชิงบูรณาการให้ตอบสนองความต้องการและทันสมัยของสังคม เช่น เศรษฐศาสตร์การท่องเที่ยว ภูมิศาสตร์และภูมิสารสนเทศ จิตวิทยาการศึกษา รัฐประศาสนศาสตร์ และการจัดการธุรกิจ เป็นต้น

3. สาขามนุษยศาสตร์และศิลปะ (Humanities and Arts) เป็นสาขาวิชาที่เกี่ยวข้องกับการแสดงความรู้สึกของมนุษย์และการศึกษาวัฒนธรรม การศึกษาวิจัยเชิงลึกทำให้ได้รู้จักปรากฏการณ์ที่ซับซ้อนของโลก และทำให้สร้างความเข้าใจระหว่างวัฒนธรรมอย่างเปิดเผยโดยผ่านการใช้ภาษาและงานศิลปะเพื่อการสื่อสาร หรือเกิดการวิจารณ์เชิงวัฒนธรรมให้เห็นความเดิมแท้ของภูมิปัญญา ปรัชญา วรรณคดี ดนตรี ศิลปะรูปแบบต่าง ๆ ของท้องถิ่น เพื่อตอบสนองความต้องการ

ชุมชนของนักท่องเที่ยว ได้เข้าร่วมกิจกรรมในเทศกาลประเพณี ที่ทำให้ได้ประสบการณ์ประทับใจ ได้ซื้อสินค้าของที่ระลึกและเป็นแรงจูงใจให้เดินทางกลับมาเยือนสถานที่ท่องเที่ยวต่าง ๆ เหล่านั้นอีกครั้งหนึ่ง

4. (สาขา) ความรู้พื้นเมือง หรือพื้นถิ่น (Indigenous Knowledge) ให้ความรู้ความเข้าใจสภาพแวดล้อมของประเพณีดั้งเดิม ทั้งในเชิงภูมิศาสตร์และวัฒนธรรมเฉพาะของกลุ่มชาติพันธุ์ หรือชนเผ่า ซึ่งมีเหลืออยู่น้อยมากในแต่ละประเทศ เช่น ชนเผ่าเมารี ซึ่งอาศัยอยู่ในประเทศนิวซีแลนด์มากกว่า 1,000 ปีมาแล้ว และปัจจุบันยังคงมีการแสดงต้อนรับนักท่องเที่ยวที่น่าประทับใจ และชนเผ่าปากกะอะญอ หรือ กะเหรี่ยง เป็นชนเผ่าในตระกูลทิเบต-พม่า และเป็นชาวเผ่ากลุ่มใหญ่ มีประชากรมากที่สุด กระจายตัวอยู่ในประเทศจีน บริเวณพรมแดนไทย พม่า (รัฐฉาน) และในไทย (จังหวัดตาก) วิถีวัฒนธรรมชนเผ่าเป็นที่น่าสนใจมากของนักมานุษยวิทยาในการศึกษาเรื่องความเชื่อ ศาสนา การใช้ชีวิต และประเพณีประจำถิ่น ซึ่งเป็นความรู้ตามธรรมชาติความเป็นจริง (Ontology) เป็นตัวของตัวเอง แม้ว่าจะไม่เรียกว่า “สาขา” แต่ก็สามารถศึกษาให้เป็นระบบได้ โดยการจัดประเภททางภาษา หัตถกรรม ศิลปะ จิตวิญญาณจากการบันทึกข้อมูล และการเล่าเรื่อง (Tribe, & Liburd, 2016) ความรู้พื้นเมือง พื้นถิ่นนี้สร้างแรงบันดาลใจให้เกิดรูปแบบการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมท้องถิ่น และทำให้เกิดวิธีการแสวงหาความรู้จากความเป็นจริงอย่างเป็นระบบ (Epistemology) เช่น การจัดการเลี้ยงอาหารพื้นเมืองของท้องถิ่นแบบดั้งเดิมให้แก่นักท่องเที่ยวต่างประเทศ เป็นต้น

สาขา หรือ สาขาวิชา (Discipline) ตามข้อ 2-4 จัดว่าเป็น “ศาสตร์อ่อน” (Soft Sciences) (<https://midnightuniv.tumrai.com>) เรียบเรียงโดยสมเกียรติ ตั้งนโม) ซึ่งมีความแตกต่างจาก “ศาสตร์แข็ง” (Hard Sciences) ตรงที่ความยากของเนื้อหาและความละเอียดในการศึกษาวิจัยที่มุ่งผลลัพธ์และคำตอบที่แตกต่างกันทั้งในลักษณะ “ภาววิทยา” ธรรมชาติความเป็นจริง (Ontology) และวิธีการแสวงหาความรู้ “ญาณวิทยา” (Epistemology) “ศาสตร์อ่อน” ถูกมองว่า ยังมีความอ่อนด้อยในเรื่องข้อมูลเชิงประจักษ์ที่มาจากการพิสูจน์โดยการทดลอง ทำให้ผลหรือคำตอบที่ได้อาจไม่ได้รับการยอมรับ เพราะไม่ได้มาจากวิธีการกระบวนการศึกษาวิจัยที่มีความเข้มงวดแบบความรู้ด้านวิทยาศาสตร์ ซึ่งมีตัวเลขทางคณิตศาสตร์และสถิติเป็นข้อยืนยัน และในขณะเดียวกัน “ศาสตร์อ่อน” ก็มีความยืดหยุ่นสูง ทำให้ผู้ไขผลทางการศึกษาวิจัยอาจมีข้อโต้แย้งไม่ยอมรับ และมีแนวคิดอื่นเพิ่มเติมอีกก็ได้ ทำให้การศึกษาวิจัยการออกแบบหลักสูตร การจัดการเรียนการสอน สาขาวิชาต่าง ๆ ที่จัดอยู่ใน “ศาสตร์อ่อน” มีแนวคิด ความต้องการ และ

คุณลักษณะผู้สอน บุคลิกภาพผู้เรียน ที่หลากหลายซึ่งมุ่งไปสู่การเลือกประกอบอาชีพที่แตกต่างกัน แต่ไม่ว่าจะเป็นศาสตร์แบบใด ต่างก็มีแนวคิด หลักการ ขั้นตอน กระบวนการในการศึกษาวิจัย และเรียนรู้ เพื่อหาความรู้ใหม่ทั้งสิ้น จึงทำให้แต่ละศาสตร์แสวงหาความรู้เพื่อการศึกษาต่อยอดใน 2 รูปแบบกว้าง ๆ และมีลักษณะดังนี้

1. ความรู้ชัดแจ้งและให้แนวคิดที่กระจ่างชัด (Explicit Knowledge) เป็นความรู้ที่จัดระบบไว้อย่างดี มีการถ่ายทอดหลายวิธีจากการเรียนการสอนในสถาบันการศึกษา และทางเทคโนโลยีสารสนเทศ มีลักษณะเป็นหลักการ แนวคิด ทฤษฎี ที่ผู้ต้องการเรียนรู้สามารถตีความเพื่อการปรับใช้ และพัฒนางานที่ต้องการได้โดยไม่จำเป็นต้องไปถอดรหัส หรือไปพบปะ มีปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่นเพื่อรับการถ่ายทอด ความรู้ในลักษณะนี้จึงให้แนวคิดที่ต่อเนื่องในระยะยาว จนกลายเป็นทฤษฎี (Theory) ที่มีการพิสูจน์หลายอย่างจนเป็นศาสตร์แข็ง เป็นทฤษฎีที่ใคร ๆ ก็นำไปใช้ได้ ต่อยอดได้ด้วยการศึกษาวิจัยเพื่อการใช้งานในการพัฒนาตนเอง องค์กร เศรษฐกิจ และสังคม ทั้งในเชิงกว้างและเชิงลึก

2. ความรู้แฝงในตัวบุคคล (Implicit/Tacit Knowledge) เป็นความรู้ที่ยังไม่ได้รับการถ่ายทอดออกมาเป็นคำพูด เป็นรายงานเอกสาร ตำรา แต่เป็นความรู้ ทักษะ และประสบการณ์ในการทำงานของแต่ละบุคคล จนกลายเป็นความชำนาญ เชี่ยวชาญที่สามารถอธิบายเรื่องราว ความรู้ และวิธีการทำแกผู้ต้องการทราบได้ แต่ผู้เรียนรู้อาจไม่สามารถนำไปปฏิบัติได้ดีแบบเดียวกัน ความรู้ในตัวบุคคล หรือ ความรู้ในตนบางอย่างไม่สามารถอธิบายโดยใช้คำพูดได้ เนื่องจากมีการสะสมจากทักษะและความเชื่อบางอย่าง ความรู้ในลักษณะนี้จึงกลายเป็นความรู้เฉพาะตน เป็นเรื่องส่วนบุคคลในบริบทเฉพาะ หากเป็นที่รู้จักในชุมชนก็อาจเรียกว่า “ปราชญ์ชาวบ้าน” หากอยู่ในธุรกิจนำเที่ยว ธุรกิจโรงแรมก็จะมีพนักงานบางแผนกที่ชำนาญมากในการแก้ปัญหาการให้บริการนักท่องเที่ยว ในปัญหาเฉพาะหน้า ซึ่งเข้ามาแนะนำได้ทันทีเพื่อขจัดปัญหาความไม่พอใจของลูกค้า ความรู้แฝงหรือซ่อนเร้นในตัวบุคคลนี้จึงกลายเป็นความลับ และขึ้นกับวิจารณ์ญาณของผู้ให้ความรู้ด้วย

อย่างไรก็ตามความรู้แฝงในตัวบุคคลที่พัฒนามาควบคู่กับความชัดแจ้ง Tribe, & Liburd (2016) ได้เสนอแนวคิด “สังคมวิทยาของความรู้” (The Sociology of Knowledge) ที่ผสมผสานความคิดของความรู้ทั้ง 2 ลักษณะข้างต้น กล่าวคือความรู้ต้องมาจากการสร้างเชิงสังคมจากความจริงที่เป็นอยู่ มีความชำนาญเชี่ยวชาญของผู้แต่งหรือผู้คิดค้น (Authors) มีการประเมินอย่างเป็นระบบ มีตรรกะ มีโครงสร้างของความรู้ มีการสร้างความน่าเชื่อถือด้วยการสร้างข้อโต้แย้งใหม่กับ

ความรู้เดิมที่มีอยู่แล้ว มีการบันทึกกระบวนการและผลการวิจัยอย่างระมัดระวัง ผลลัพธ์ของการนำความรู้ไปใช้อาจทำให้สังคมได้เข้าใจบางสิ่งบางอย่างชัดเจนมากขึ้น และมักมีเงื่อนไขทางสังคมถูกเชื่อมโยง หรือบูรณาการเข้าไปด้วย จนทำให้ความรู้มีส่วนในการสร้างสังคมเชิงขยายจากความเป็นจริงที่เป็นอยู่ เกิดความคิดใหม่ ๆ หรือ ความคิดเชิงสร้างสรรค์ขึ้นอย่างต่อเนื่อง จนกลายเป็นความรู้ใหม่ขององค์กร สถาบันที่มีบทบาทความรับผิดชอบในการพัฒนาเศรษฐกิจ และสังคมร่วมกันให้ชุมชนระดับต่าง ๆ และประเทศมีความเจริญก้าวหน้ามากขึ้น ความรู้จึงเป็นทั้งศาสตร์และศิลป์ เป็นทั้ง “ศาสตร์แข็ง” (Hard Sciences) และ “ศาสตร์อ่อน” (Soft Sciences) ที่ต้องถูกนำมาใช้ในลักษณะการบูรณาการระหว่างกันและร่วมกัน แต่ยังคงความเด่นชัดของการเป็น “สาขา/สาขาวิชา” (Discipline) ไว้ บางครั้งความรู้อาจไม่ได้มีเป้าหมายเพื่อแสดงความจริงอีกต่อไป แต่ให้ความสำคัญกับการกระทำ การปฏิบัติและสร้างความพึงพอใจให้ชุมชน นักวิชาการและนักวิจัยเฉพาะทาง อาจมีการสร้างบรรทัดฐาน (Norms) สร้างกระบวนทัศน์ (Paradigm) ในการสร้างความรู้ขึ้นใหม่ มีความสนใจทางด้านเทคนิค คือ ต้องการการจัดการและมีการควบคุมผลที่คาดว่าจะได้รับมากขึ้น และมีประเด็นความสนใจย่อย ๆ จากสาขาเดิมที่แปลกแตกต่างออกไปจากสภาพแวดล้อมเดิม ๆ ที่เคยเป็นมา พัฒนาการลักษณะของความรู้จากแนวคิดของภววิทยา (Ontology) และญาณวิทยา (Epistemology) เหล่านี้ ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงมุมมองการบ่งชี้องค์ความรู้ใหม่ ๆ ว่าเกิดจากภาวะการขยายตัวของ การไม่ใช้การเป็นสาขาวิชาแบบเดิมดั้งเดิม (Expanding in Disciplinary) และก็ยังอาจบอกไม่ได้ว่าศึกษาอะไร มีระเบียบขั้นตอนในการศึกษาอย่างไร และมีความโน้มเอียงไปทางสาขาบริหารธุรกิจหรือทางสังคมศาสตร์มากกว่าเพราะมุ่งความสนใจไปที่อุปทาน คือ ธุรกิจการท่องเที่ยวประเภทต่าง ๆ และอุปสงค์ คือ แรงจูงใจ จิตวิทยา พฤติกรรมนักท่องเที่ยว ความคาดหวัง ความพึงพอใจ ฯลฯ จนทำให้มีการออกแบบการศึกษาวิจัยในรูปแบบเดียวกันเป็นส่วนใหญ่ และมองว่าการท่องเที่ยวไม่ใช่สาขาวิชา และมีนักวิชาการหลายคนแสดงความคิดเห็นว่าสาขาการท่องเที่ยวไม่มีองค์ความรู้ของตนเอง แต่เมื่อสำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา (สกอ.) ได้ประกาศมาตรฐานคุณวุฒิระดับปริญญาตรี สาขาวิชาการท่องเที่ยวและการโรงแรม พ.ศ. 2553 (Office of the Permanent Secretary for Higher Education, Science, Research and Innovation, n.d.) ทำให้ได้รายวิชาหรือองค์ความรู้ที่ชัดเจนขึ้นว่า ต้องศึกษาเรื่องใดบ้างเพื่อการประกอบอาชีพโดยถือว่าเป็นมาตรฐานที่พึงมี และสามารถพัฒนาต่อยอดหรือเจาะลึกความรู้ที่เชื่อมโยง

กับศาสตร์อื่นได้ด้วย จนได้หลักสูตรที่เป็นเอกลักษณ์หรือจุดเน้นของแต่ละมหาวิทยาลัย ซึ่งอยู่ในภูมิภาคต่างกัน มีรูปแบบอุปสงค์และอุปทานทางการท่องเที่ยวต่างกันที่จะดึงดูดนักท่องเที่ยวให้ไปเยือนตามภูมิกษณนั้น ๆ ทำให้มีรูปแบบการท่องเที่ยวที่แตกต่างกันอย่างหลากหลาย และทำให้อุตสาหกรรมการท่องเที่ยวขยายตัวได้อย่างยั่งยืน การพัฒนาหลักสูตรระดับปริญญาตรี สาขาวิชาการท่องเที่ยวและการโรงแรม รูปแบบการจัดการเรียนการสอน การฝึกอบรมการวิจัยจึงมีความเข้มข้นขึ้น สร้างผลลัพธ์ต่อความเข้าใจในเรื่องการศึกษาหาความรู้ทางการท่องเที่ยวอย่างเป็นระบบ มีการถอดรหัสความรู้ การส่งผ่าน การยอมรับ การสะสมความรู้ใหม่ ๆ จนจัดว่าเป็นสาขาวิชาใหม่ได้

Tribe, & Liburd (2016) ยังเน้นว่าความรู้ในระบบการท่องเที่ยวจะประกอบด้วย 2 สาขาหลัก คือ สังคมศาสตร์ (Social Sciences) ที่ใช้ในการสร้างความรู้ และธุรกิจศึกษา (Business Studies) ที่แสดงพื้นที่ในการบริหารจัดการอาชีพต่าง ๆ ในธุรกิจการท่องเที่ยว แต่การใช้ 2 สาขานี้จำเป็นต้องสังเคราะห์ความคิด (Concepts) มาบูรณาการกันให้เกิดความคิด แนวคิด ปัจจัยเหตุผลเสียก่อน จึงจะนำไปสู่กระบวนการออกแบบการวิจัยที่ให้คำตอบเป็นองค์ความรู้ใหม่ (New Body of Knowledge) ทั้งด้านอุปสงค์และอุปทาน ในระบบการท่องเที่ยว นักวิชาการด้านการท่องเที่ยวในระบบการศึกษามีจำนวนเพิ่มมากขึ้น จนทำให้การท่องเที่ยวไม่ได้เป็นเพียงปรากฏการณ์การเดินทางของมวลชน หรือไม่มีศาสตร์ของตนเอง แต่ต้องอาศัยศาสตร์อื่นมารวมให้แนวคิดด้วย และกลายมาเป็นศาสตร์ที่ชัดเจนในเรื่องสหสาขาวิชา (Interdisciplines) หรือสหวิทยาการ (Interdisciplinary) ที่มีสาขาวิชามนุษยศาสตร์ (Humanities) และ ศิลปะแขนงต่าง ๆ (Arts) ถูกนำแนวคิดเข้ามาบูรณาการกับการสร้างสาขาวิชาให้มีศาสตร์ที่เข้มแข็งขึ้น แต่ยังคงไว้ถึงคุณลักษณะของการเป็น “ศาสตร์อ่อน” ที่สร้างจินตนาการ และความเพลิดเพลินให้แก่ผู้อ่านเนื้อหา สารคดี ตำรา และงานวิจัย ดังนั้น ความรู้เชิงบูรณาการในระบบการท่องเที่ยว จึงประกอบด้วยลักษณะเฉพาะหลายอย่าง ซึ่งอาจเรียกได้ว่าเป็นระบบนิเวศของความรู้การท่องเที่ยว ประกอบด้วย 1. ธรรมชาติของความเป็นจริง (Ontology) ในแหล่งท่องเที่ยวประเภทธรรมชาติ วัฒนธรรม กิ่งธรรมชาติและกิจกรรมที่มนุษย์สร้างขึ้น และทั้งหมดเป็นจุดตั้งต้นของ 1) “ศาสตร์แข็ง” (Hard Sciences) คือ ทุกสาขาวิชาทางด้านวิทยาศาสตร์ ซึ่งนำมาใช้ศึกษาพัฒนาฟื้นฟูโครงสร้างพื้นฐานเพื่อการท่องเที่ยวทุกแห่ง ให้มีความสวยงาม แข็งแรง และให้ประโยชน์ใช้สอยทางกายภาพที่คงทน จนสามารถสร้างผลได้ทางเศรษฐกิจให้แก่สังคม

2) “ศาสตร์อ่อน” (Soft Sciences) คือ ทุกสาขาวิชาทางด้านสังคมศาสตร์ มนุษยศาสตร์ และศิลปะที่นำมาใช้ในการศึกษาวิถีชีวิต ศิลปะวัฒนธรรม และภูมิปัญญาความรู้พื้นเมืองในท้องถิ่นเพื่อถ่ายทอดอัตลักษณ์ เอกลักษณ์ที่โดดเด่นให้ประโยชน์ในการสร้างสรรค์มิติตรีและการอยู่ร่วมกันของมนุษย์ต่างชาติพันธุ์ ความรู้ความเข้าใจที่รับจากการศึกษาวิจัยจึงเป็นการตอบสนองความอยากรู้อยากเห็นของนักท่องเที่ยวที่มีต่อโลกกว้าง และ 2. แนวทางการแสวงหาความจริง/ความรู้ (Epistemology) ต้องมีการพิสูจน์ให้เป็นข้อมูลเชิงประจักษ์ มีเหตุผล หลักฐานให้เกิดการยอมรับหลักการ แนวคิด ทฤษฎีเพื่อนำมาทดลองใช้ใหม่จนกลายเป็นศาสตร์ที่ให้ความรู้ใหม่ ๆ ได้

แนวทางที่เสนอให้นำมาใช้ในการศึกษาระบบนิเวศของความรู้การท่องเที่ยวได้แก่ 1) ความรู้ที่มีปัญหาเป็นศูนย์กลาง (Problem-centred Knowledge) ความรู้ใหม่ย่อมได้มาจากการแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นจริงในแหล่งท่องเที่ยวบนการแสวงหาองค์ประกอบที่อยู่ในบริบทของชุมชนนั้นจริง ๆ และชุมชนทำได้จริงเพื่อพัฒนาทรัพยากรของชุมชนให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่ดีมีมาตรฐาน ทำให้เกิดกิจกรรมการท่องเที่ยวและสร้างรายได้ให้แก่ชุมชนตลอดปี 2) ความรู้ที่ใช้คุณค่าเป็นฐาน หรือ ความรู้เชิงคุณค่า (Value-based Knowledge) เป็นความรู้ใหม่ที่แสดงออกถึงคุณค่าในด้านต่าง ๆ ในเชิงจริยธรรมที่ผูกพันไปถึงคุณภาพที่ดีของมนุษย์ และการคงอยู่ของสังคม ให้ผู้อ่านได้เห็นการมีอยู่จริง ๆ มีความเท่าเทียม มีสันติภาพและให้รูปแบบของ “การท่องเที่ยวแห่งความหวัง” (Hopeful Tourism) (Pritchard, Morgan, & Ateljevic, 2011) ซึ่งให้ความหมายและความรู้ในการมีส่วนร่วมในบริบทของการสร้างสังคมปัจจุบันของโลก ทั้ง 2 แนวทางนี้ทำให้การศึกษาวิจัยทางการท่องเที่ยวมีความละเอียดอ่อน มีการสำรวจจนเข้าใจประเด็นปัญหาจริงก่อนการแสวงหาวิธีการศึกษาวิจัยด้วยขั้นตอน วิธีการหาความรู้ใหม่ ๆ มาแก้ปัญหา และมีผลลัพธ์หรือคำตอบที่ให้นักหน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน และชุมชนนำไปใช้ประโยชน์ได้อย่างเป็นรูปธรรม โดยเฉพาะการใช้ความรู้ไปพัฒนาบุคลากรทางการท่องเที่ยว เช่น ความรู้ในการสร้างคุณค่าให้แก่ชุมชน โดยชุมชนผ่านการรับรองอย่างมีมิติตรี และมีจิตบริการ (Hospitality) ของคนในชุมชนในฐานะ “เจ้าของบ้าน” รับรองผู้มาเยือนในฐานะ “แขก” ที่ต้องได้รับการดูแลเอาใจใส่ได้รับความสุข ความเพลิดเพลิน ความปลอดภัย และประสบการณ์ที่ดีจากการท่องเที่ยว

ตัวอย่างองค์ความรู้ในศาสตร์การท่องเที่ยวที่เชื่อมโยงหรือ บูรณาการกับลักษณะของอุปสงค์ และอุปทานการท่องเที่ยว เช่น

1. ด้านอุปสงค์การท่องเที่ยว

1.1 การท่องเที่ยวเพื่อการพักผ่อนหย่อนใจของนักท่องเที่ยวชาวไทยนิยมเดินทางในช่วงฤดูร้อน หรือช่วงปิดภาคการศึกษา

1.2 การท่องเที่ยวเชิงจิตวิญญาณ หรือบูชาสิ่งศักดิ์สิทธิ์เป็นที่นิยมชมชอบของนักท่องเที่ยวชาวเอเชียในการเดินทางมาประเทศไทย

1.3 ค่าใช้จ่ายของนักท่องเที่ยวต่อวันมากหรือน้อยขึ้นอยู่กับจำนวนคืนพักแรมกับจำนวนวันที่เดินทางพักผ่อนในประเทศไทย

(ตัวอย่างเหล่านี้ได้จากการบูรณาการแนวคิดในเรื่องแรงจูงใจ จิตวิทยา และพฤติกรรมศาสตร์มาประยุกต์ใช้กับการสอบถามนักท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวต่าง ๆ ของไทย)

2. ด้านจุดแวะพัก/เชื่อมต่อระหว่างจุดหมายปลายทางการท่องเที่ยว

2.1 การเลือกซื้อสินค้าของที่ระลึกของนักท่องเที่ยวสามารถสร้างรายได้ให้แก่ชุมชนด้วยภูมิปัญญาที่ยังคงรักษาและสืบทอดไว้ได้

2.2 นักท่องเที่ยวเลือกใช้บริการห้องอาหารที่ติดชายหาดเพราะสามารถใช้เวลารับประทานอาหารและพักผ่อนได้หลายชั่วโมงก่อนเดินทางไปสนามบิน

(ตัวอย่างเหล่านี้ได้จากการบูรณาการแนวคิดในเรื่องเศรษฐศาสตร์การท่องเที่ยว และการสร้างห้องอาหารจากการประยุกต์ใช้หลักการ Human-centred Design ของสถาปัตยกรรมศาสตร์)

3. ด้านอุปทานการท่องเที่ยว (ธุรกิจโรงแรมและธุรกิจนำเที่ยว)

3.1 มาตรฐานอาชีพสำหรับพนักงานระดับหัวหน้างานของโรงแรมในประเทศไทย ประกอบด้วย ความรอบรู้เชิงอาชีพในงานโรงแรม (Experience) ความรู้ทางวิชาการและภาคปฏิบัติเกี่ยวกับงานในหน้าที่ (Academic) ความสามารถในการดูแล ควบคุมคุณภาพการบริการแบบองค์รวม (Supervision) การเป็นผู้มีจิตวิญญาณในการให้บริการที่มีคุณภาพ (Emotion) และพฤติกรรมแสดงออกของพนักงานที่มีต่อลูกค้า (Exposure) หรือเรียกว่า EASEE Model จึงใช้เป็นทฤษฎีในการพัฒนาพนักงานโรงแรมได้ (Palakavongse Na Ayuthya, & Pimonsompong, 2017)

3.2 การรักษาความคงอยู่ของตลาดหลักนักท่องเที่ยวระหว่างประเทศของไทย กรณีศึกษาตลาดนักท่องเที่ยวญี่ปุ่น หรือ PEARL Model: ศักยภาพแหล่งท่องเที่ยว (Potential) การรักษา มารยาทและการปฏิบัติตน (Etiquette) ความไว้วางใจเชื่อใจของการบริการ (Amae) การให้บริการทันที

(Responsiveness) และ การรักษาความสัมพันธ์ให้ยาวนาน (Longevity) (Trachoo, & Pimonsompong, 2015)

3.3 ความสามารถในการปรับตัวของธุรกิจนำเที่ยวไทยเพื่อตอบสนองอุปสงค์การท่องเที่ยวในยุคดิจิทัล หรือ “I-peux” Resilience Model for Thai Tour Business: นวัตกรรมสร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์และการบริการให้แตกต่างจากเดิม (Innovative) การเสนอผลิตภัณฑ์และการบริการใหม่ต้องตอบสนองความต้องการเฉพาะตน เฉพาะกลุ่มลูกค้า (Personalized Products & Services) การพัฒนาองค์กรและทีมงานให้มีผลผลิตการทำงานที่ทันสมัยอยู่เสมอ (Exeburant Team & Organization) การทำงานกับธุรกิจจัดหาต้องเชื่อมโยงกันด้วยเทคโนโลยีล้ำสมัย (Ultimate Connectivity) และ การสร้างความผูกพันทางสังคมเพื่อยกระดับการสร้างประสบการณ์ที่มีคุณค่ากับนักท่องเที่ยว (X-Xocial (Social) Engagement) (Trachoo, & Pimonsompong, 2021)

(ตัวอย่าง ข้อ 3.2 และ 3.3 ได้จากการบูรณาการแนวคิดในเรื่อง Hotel Studies, Tour Business การตลาดคุณภาพการบริการ การพัฒนาองค์กร นวัตกรรมบริการ ทฤษฎีการปรับตัว วัฒนธรรมไทยและสากล ซึ่งเป็นการประยุกต์ใช้แนวคิดทางสังคมศาสตร์ และมนุษยศาสตร์ในการพัฒนาความรู้ใหม่ที่ตอบสนองธุรกิจการท่องเที่ยว อุปสงค์และอุปทานการท่องเที่ยวให้อุตสาหกรรมการท่องเที่ยวเข้มแข็งมากขึ้น)

สรุป

การแสวงหาและนำเสนอความรู้ทางการท่องเที่ยวโดยนักวิชาการในต่างประเทศในช่วงปี ค.ศ. 1962-2015 ยังไม่ได้ผลเชิงประจักษ์ว่า ศาสตร์การท่องเที่ยวมีระบบขั้นตอน วิธีการ และกระบวนการในการบ่งชี้ว่าเป็นสาขา/สาขาวิชาอย่างไร จนทำให้การพัฒนาการท่องเที่ยวไทยใช้กิจกรรมการท่องเที่ยว และการประชาสัมพันธ์จากหน่วยงานภาครัฐและภาคเอกชนเป็นหลัก เพราะการท่องเที่ยวสามารถหารายได้ให้แก่ระบบเศรษฐกิจของไทยเป็นจำนวนมากในแต่ละปี อีกทั้งยังส่งเสริมให้ประเทศไทยมีชื่อเสียงโดดเด่นในเรื่องวัฒนธรรม และการมีมิตรไมตรี มีจิตบริการของคนไทย ทำให้มีจำนวนนักท่องเที่ยวระหว่างประเทศเพิ่มมากขึ้นทุกปี สถาบันการศึกษาในระดับอาชีวศึกษา และระดับอุดมศึกษาจึงได้มีการพัฒนาหลักสูตรการท่องเที่ยวและการโรงแรม ที่มุ่งผลิตบุคลากรทางการท่องเที่ยวให้เพิ่มโอกาสการขยายตัวของธุรกิจการท่องเที่ยว จนถึงปี พ.ศ. 2553 ประเทศไทยโดยสำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา (สกอ.) ได้ประกาศใช้ “มาตรฐานคุณวุฒิระดับปริญญาตรีสาขาวิชาการท่องเที่ยวและการโรงแรม พ.ศ. 2553” เป็นสาขาหนึ่งทางสังคมศาสตร์และเมืองคความรู้ที่ตอบสนองการดำเนินธุรกิจและการประกอบอาชีพของ

บัณฑิตให้ธุรกิจท่องเที่ยว (Tourism Businesses) เป็นหลัก รวมทั้งการตอบสนองนโยบาย วิสัยทัศน์ และยุทธศาสตร์ การพัฒนาการท่องเที่ยวของไทยที่ทำให้หน่วยงานภาครัฐและภาคเอกชนสามารถส่งเสริมการท่องเที่ยวระหว่างประเทศ และการท่องเที่ยวภายในประเทศให้เข้มแข็งมากขึ้นจนถึงปัจจุบัน การศึกษาวิจัยทางการท่องเที่ยวของไทยมีจำนวนผลงานที่ได้รับการตีพิมพ์ในรูปแบบของตำรา เอกสาร วิทยานิพนธ์ บทความทางวิชาการ บทความวิจัย และสารคดีต่าง ๆ กับสำนักพิมพ์ที่มีชื่อเสียงทั้งในประเทศ และต่างประเทศมากขึ้น ไม่ใช่เฉพาะในวารสาร (Journal) เฉพาะสาขาวิชาการท่องเที่ยวเท่านั้น แต่ยังสามารถพบผลงานวิชาการที่ได้รับการตีพิมพ์ในวารสารที่อยู่ในข่ายของ “ศาสตร์แข็ง” ด้วย เช่น สถาปัตยกรรมศาสตร์ คณิตศาสตร์ และเทคโนโลยีสารสนเทศ เป็นต้น ซึ่งแสดงว่าการบูรณาการระหว่าง “ศาสตร์แข็ง” และ “ศาสตร์อ่อน” มาเป็นความรู้ใหม่ได้พัฒนาการไปมาก โดยเฉพาะศาสตร์การท่องเที่ยวได้มีทฤษฎีที่ใช้เป็นหลักการในการศึกษาวิจัยหลายอย่างเพื่อให้ผลการวิจัยในแต่ละพื้นที่ได้รับการยอมรับและนำไปใช้อย่างเป็นรูปธรรม ตัวอย่างทฤษฎีการท่องเที่ยว ได้แก่

1. ระบบอุปสงค์ของการท่องเที่ยว ประกอบด้วย

- 1.1) ระบบความต้องการพื้นฐานหรือปัจจัย 4 ในการดำรงชีวิตของมนุษย์ 1.2) ระบบลำดับขั้นความจำเป็น ความต้องการ และแรงจูงใจในการเดินทางจากแนวคิดของมาสโลว์ 1.3) ระบบค่านิยมทางวัฒนธรรมของผู้เดินทาง และ 1.4) ระบบอุปสงค์เชิงเศรษฐศาสตร์การท่องเที่ยว

2. ระบบอุปทานการท่องเที่ยว ประกอบด้วย

- 2.1) ทรัพยากรทางธรรมชาติและวัฒนธรรม 2.2) ชุมชนที่มีจุดเด่นทางอัตลักษณ์ 2.3) นันทนาการและบันเทิง และ 2.4) ธุรกิจการท่องเที่ยว (Pimonsompong, 2023a; Pimonsompong, 2023b)

3. การท่องเที่ยว (Tourism) มีองค์ประกอบสำคัญ ได้แก่

3.1 นักท่องเที่ยว (Tourist) และ

นักทัศนาจร (Excursionist) ซึ่งใช้เวลาและมีพฤติกรรมในการเดินทางท่องเที่ยวต่างกัน นักท่องเที่ยวใช้เวลาเกิน 24 ชั่วโมง และมีการพักค้างแรมในที่พักแรมเชิงพาณิชย์ลักษณะต่าง ๆ แต่นักทัศนาจรเดินทางท่องเที่ยววันเดียว คือ เข้าไป เย็นกลับ ดังนั้น การศึกษาวิจัยจึงต้องใช้ความระมัดระวังการเลือกประชากรและกลุ่มตัวอย่างในพื้นที่หรือให้คำนิยามอย่างเหมาะสม จึงจะได้ความรู้ทั้งในด้านอุปสงค์และอุปทานที่น่าไปใช้งานได้จริง

3.2 ทรัพยากรการท่องเที่ยว (Tourism

Resources) คือ ทุกสิ่งตอบสนองความต้องการของนักท่องเที่ยวทั้งที่เป็นธรรมชาติ ประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม อัตลักษณ์ท้องถิ่น และสิ่งที่มนุษย์สร้างขึ้น ทรัพยากรเหล่านี้เป็นอุปทานการท่องเที่ยว

ผ่านการรับรองคุณภาพจากศูนย์ดัชนีการอ้างอิงวารสารไทย (TCI) สาขามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์

จากภาพแสดงให้เห็นชัดเจนว่าการท่องเที่ยวไม่ใช่ศาสตร์หรือสาขาวิชา (Discipline) ด้านใดด้านหนึ่ง แม้ว่าแนวคิดส่วนใหญ่จะมาจากศาสตร์ทางด้านสังคมศาสตร์ แต่ก็ต้องอาศัยศาสตร์อื่นที่เกี่ยวข้องในด้านเดียวกัน หรือบางครั้งก็ใช้ศาสตร์เชิงร่วมด้วย การบูรณาการแนวคิดให้เข้ามาเป็นเรื่องเดียวกันต้องใช้การวิเคราะห์สังเคราะห์หลักการแนวคิด ทฤษฎีให้เป็นหลักในการศึกษา และต้องสัมพันธ์สอดคล้องกับบริบทจริงของพื้นที่ในระบบของการท่องเที่ยวด้วย อีกทั้งวิธีดำเนินการศึกษาก็มีหลายวิธีในลักษณะผสมผสานกัน จึงทำให้การท่องเที่ยวเป็นศาสตร์พิเศษเฉพาะทาง (Extra-Disciplinary) ที่ต้องใช้มุมมองและกระบวนการค้นทางความคิดให้อยู่บนความเป็นจริงของสถานการณ์ท่องเที่ยว เศรษฐกิจ สังคม ศาสนา กฎหมาย องค์กรวิชาการ วิชาชีพ และการพัฒนาประเทศให้ทันสมัยในปัจจุบัน

References

- Dickman, S. (1996). *Tourism: An Introductory Text*. (2nd ed). Sydney: Hodder Education.
- Office of the Permanent secretary for Higher Education, Science, Research and Innovation. (n.d.). *Total Qualification Framework for Bachelor Degree in Tourism and Hotel B.E. 2553 Program*. Bangkok: Ministry of Higher Education, Science, Research and Innovation. [in Thai]
- Palakavongse Na Ayuthya, P., & Pimonsompong, C. (2017). The development of professional standards for hotel employees in Thailand. *Journal of Southern Technology*, 10(2), 1-8. [in Thai]
- Phothisita, C. (2019). *Science and Art, Qualitative Research: Student and Researcher Guide to Social Sciences* (8th Printing). Bangkok: Amarin Printing and Publishing Public Company Limited. [in Thai]
- Pimonsompong, C. (2023a). Tourism system: Becoming an industry. *Journal of Southern Technology*, 16(1), 135-148. [in Thai]
- Pimonsompong, C. (2023b). Tourism system: Driving through hospitality. *Journal of Southern Technology*, 16(2), 119-129. [in Thai]
- Pritchard, A., Morgan, N., & Ateljevic, I. (2011). Hopeful tourism: A new transformative perspective. *Annals of Tourism Research*, 38(3), 941-963. [in Thai]
- Trachoo, T. (2015). *The Approach for Maintaining the Major Existing International Tourist Market of Thailand: Case Study Japanist Market* (Master's Thesis). Naresuan University, Phitsanulok Province. [in Thai]
- Trachoo, T., & Pimonsompong, C. (2021). The development of adaptability competence of Thai tour business to respond tourism demand in digital age. *Journal of Southern Technology*, 14(1), 14-23. [in Thai]
- Tribe, J., & Liburd, J.J. (2016). The tourism knowledge system. *Annals of Tourism Research*, 57, 44-61.